eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

development]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/724437/ [in Ukrainian].

13. Kulbida, S. V., Lytovchenko, S. V., Zhuk, V. V., Lytvynova, V. V., Taranchenko, O. M., & Fedorenko, O. M. (2019). Navchannia ditei iz porushenniamy slukhu [Education of children with hearing impairments]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/719471/ [in Ukrainian].

УДК 37-056.2/3-047.44

Зоряна Удич,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
керівник інклюзивно-ресурсного центру
e-mail: u-z@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2124-2263
Researcher ID: AAG-9547-2019
Scopus ID: 58494633900

Zoriana Udych,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Management of Education, Director of the Inclusive Resource Centre

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
вул. Максима Кривоноса, м. Тернопіль 2,
46027, Україна

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine, Maxyma Kryvonosa, 2 str., Ternopil, 46027, Ukraine

Ірина Шульга,
кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
методист інклюзивно-ресурсного центру
ira.shulha@tnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0651-047X
Researcher ID: C-9234-2018

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

Iryna Shulha,
Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of the Department of Pedagogy and Management of Education, Methodologist of the Inclusive Resource Centre

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
вул. Максима Кривоноса, м. Тернопіль 2,
46027, Україна

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine,
Maxyma Kryvonosa, 2 str., Ternopil, 46027, Ukraine

ВИКЛИКИ У РОБОТІ АСИСТЕНТА УЧИТЕЛЯ/ВИХОВАТЕЛЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

CHALLENGES IN THE WORK OF A TEACHER'S ASSISTANT: METHODOLOGY AND RESULTS OF THE STUDY

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні, однією з умов якого є наявність та дієвість команди психолого-педагогічного супроводу здобувача із особливими освітніми потребами. На основі аналізу нормативно-правової бази, яка стосується інклюзії у сфері освіти, зазначається, що сьогодні досі залишається неврегульованими питання інклюзивного навчання, формування інклюзивного освітнього середовища, також не до кінця визначеними є завдання та посадові обов'язки асистента вчителя/вихователя.

Мета статті полягає в аналізі специфіки роботи асистентів учителів/вихователів у закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Розкрито типові функції асистента в інклюзивному середовищі, серед яких: діагностична, прогностична, організаційно-освітня, розвивально-спонукальна, консультативна, ресурсна, рефлексивна. Представлено результати дослідження стресогенних факторів у роботі асистентів

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

учителів/вихователів, проведеного у процесі підготовки Всеукраїнської міждисциплінарної конференції «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат», яка відбулась на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (23–24 квітня 2023 р.). Виявлено основні труднощі у роботі асистента вчителя/вихователя в інклюзивному освітньому середовищі, до яких серед іншого відносимо такі: недостатній методичний супровід асистентської роботи (відсутність практикоорієнтованих рекомендацій, методичних розробок, посібників з питань індивідуального супроводу здобувачів з ООП); відсутній практичний супровід педагогів і керівників закладів освіти у розв'язанні конкретних проблем та спірних ситуацій, які пов'язані з інклюзивною освітою; формальне ставлення до своїх посадових обов'язків членів команди психолого-педагогічного супроводу; бюрократизація освітнього процесу та інші.

Визначено перспективи подальших наукових досліджень, які стосуються вивчення релевантних взірців зарубіжного досвіду з означеної проблеми.

Ключові слова: інклюзія; заклад освіти; інклюзивна освіта; асистент вчителя/вихователя; команда психолого-педагогічного супроводу.

Abstract. The article deals with the relevance of the problem of implementation of inclusive education in Ukraine. One of the conditions for this is the availability and effectiveness of a team of psychological and pedagogical support for students with special educational needs. Based on the analysis of the regulatory framework relating to inclusion in the education sector it is noted that today the issues of inclusive education, and the formation of an inclusive educational environment remain are still unsolved. Besides, the tasks and job responsibilities of a teacher's assistant / educator are not fully defined.

The purpose of the article is to analyse the specifics of the work of teacher's assistant / educator in general secondary education institutions with inclusive education. The typical functions of an assistant in the inclusive environment

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

(diagnostic, prognostic, organisational and educational, developmental and motivational, advisory, resource, and reflective) are revealed. The results of a study of stress factors in the work of teacher's assistants / educators which was conducted within the All-Ukrainian Interdisciplinary Conference "Inclusive Education: Idea, Strategy, Result" (based on the Inclusive Resource Centre of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 23–24 April 2023) are presented. The main difficulties in the work of a teacher's assistant / educator in the inclusive educational environment are identified, including the following: poor methodological support for assistant work (lack of practice-oriented recommendations, methodological manuals, manuals on individual support for students with SEN); lack of practical support for teachers and heads of educational institutions in solving specific problems and disputable situations related to inclusive education; formal attitude of the members of the psychological and pedagogical support team to their job duties; bureaucracy of the educational process, etc.

Prospects for further scientific research include studying relevant examples of foreign experience on this issue.

Key words: inclusion, educational institution; inclusive education; teacher's assistant / educator; psychological and pedagogical support team.

Актуальність дослідження. Сьогодні інклюзія є пріоритетним напрямом розвитку для різних сфер суспільного життя, у тому числі й для освітньої, адже передбачає рівний доступ до якісної освіти та створення необхідних умов, враховуючи потреби кожної дитини. Впровадження інклюзивної освіти відповідає нормам національного законодавства та зобов'язанням України у зв'язку із ратифікацією низки міжнародних актів щодо захисту прав дітей і дорослих.

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, яка ґрунтується на гнучкості усіх її компонентів з метою виявлення освітніх можливостей здобувача, його освітніх труднощів й створення якісного освітнього середовища для розвитку та формування його особистості.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Однією з умов впровадження інклюзивної освіти є наявність дієвої команди психолого-педагогічного супроводу (далі – команда) здобувача із особливими освітніми потребами (далі – здобувача із ООП). До її складу входять фахівці та батьки здобувача із ООП. Процедура утворення, склад, принципи діяльності та функції окремих членів команди психолого-педагогічного супроводу обґрунтовані у нормативно-правовій базі, зокрема у Наказі Міністерства освіти і науки України № 609 від 8 червня 2018 р. «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» [4]. До складу команди входить асистент учителя/вихователя, посада якого обумовлена законодавством як поняття «асистент вчителя» (педагогічний працівник, який призначається на посаду керівником закладу освіти, має педагогічну освіту та забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу).

Твердження про те, що в Україні посаду асистента учителя/вихователя почали впроваджувати лише після прийняття Закону «Про освіту» у 2017 р., є хибним. Адже на законодавчому рівні у систему закладу загальної середньої освіти асистента

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

учителя введено Постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів № 957 від 15.09.2021 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»), натомість у заклади дошкільної освіти дещо пізніше – у 2016 р., відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 20.05.2016 р. № 544 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010 р. № 1055». Також посади асистента вчителя закладу загальної середньої освіти та асистента вихователя закладу дошкільної освіти було введено до переліку посад педагогічних і науково-педагогічних працівників відповідно у 2012 р. та 2015 р. згідно зі змінами до Постанови Кабінету Міністрів України № 963 від 14 червня 2000 р. «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» [2]. З іншого боку – через неврегульованість питань, що стосувалися посади асистента та інклюзивного навчання, а також формування інклюзивного освітнього середовища, заклади освіти довший час були в очікуванні цих фахівців, як і батьки здобувачів освіти, які їх потребували.

Сьогодні тематика інклюзивної освіти є предметом дослідження багатьох вчених. У працях В. Засенка, Е. Данілавічютє, А. Колупаєвої, С. Литовченко, Ю. Найди, Т. Сак, Н. Софій, О. Таранченко, Л. Трофименко, З. Шевців та інших розкрито теоретичні та практичні аспекти реалізації інклюзивної освіти,

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

зокрема особливості здійснення психолого-педагогічного супроводу здобувачів із ООП в умовах інклюзивного навчання. Проте окремі питання й досі потребують більш детального вивчення.

Мета статті – проаналізувати специфіку роботи асистентів учителів/вихователів у закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Завдання статті – розкрити результати дослідження стресогенних факторів у роботі асистентів учителів/вихователів, проведеного інклюзивно-ресурсним центром Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, та окреслити шляхи їх усунення.

Процедура дослідження. Згідно з даними Міністерства освіти і науки України, у системі загальної середньої освіти у 2022–2023 н. р., порівняно із 2017–2018 н. р., у 6 разів збільшено кількість асистентів учителів: від 3 732 до 22 685 осіб, які забезпечують функціонування 24 995 інклюзивних класів у 7 012 закладах із 33861 здобувачами із ООП [7]. Статистична інформація щодо загальної кількості асистентів вихователів закладу закладів дошкільної освіти в Україні станом на вересень 2023 р. відсутня.

Згідно з чинним законодавством України визначальна мета роботи асистента педагога полягає у здійсненні особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу та забезпечення досягнення здобувачами з ООП результатів навчання, які передбачені у Державних стандартах дошкільної освіти та базової

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

середньої освіти. Для цього він допускається до освітнього процесу і його посада визначається як педагогічна [2].

Отже, українським законодавством допущено асистента учителя/вихователя до освітнього процесу із зобов'язанням «забезпечувати єдність навчання, виховання та розвитку учнів; володіти навичками домедичної допомоги дітям; дотримуватися принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про дітей у школі; допомагати у навчанні не лише дитині з ООП, а усім іншим учням класу; брати участь у розбудові інклюзивного навчання разом з іншими вчителями школи; може організовувати спільно з учителем освітній процес за допомогою засобів дистанційного навчання; забезпечувати комунікацію школи та батьків учнів з особливими освітніми потребами» [10]. У Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» обумовлено основні функціональні обов'язки асистента учителя/вихователя. Вони передбачають виконання ним різноманітних видів робіт, відображених у його посадовій інструкції, що затверджуються керівником закладу освіти. На основі аналізу затверджених посадових інструкцій виділяємо типові функціональні обов'язки асистента учителя/вихователя (табл. 1).

Таблиця 1

Типові функціональні обов'язки асистента учителя/вихователя

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

Функція	***Зміст роботи***
Діагностична	– аналіз супровідних документів здобувача з особливими освітніми потребами; – виявлення індивідуальних особливостей здобувача освіти; – вивчення можливостей, задатків, потенціалу здобувача освіти; – встановлення конкретних потреб здобувача освіти відповідно до рівня його освітніх труднощів; – відстеження динаміки розвитку учня, його навчальних досягнень, оцінка спільно з учителем/вихователем рівня досягнення цілей навчання; – виявлення успішних навчальних, комунікативних технік; – з'ясування перешкод у реалізації індивідуальної програми розвитку і надання рекомендацій щодо їх мінімізації/усунення.
Прогностична	– участь у розробці індивідуальної програми розвитку; – надання пропозицій щодо удосконалення навчального процесу; – визначення технологій, методів та необхідних ресурсів для розвитку здобувача освіти; –запобігання формуванню негативних рис особистості та досвіду поведінки здобувача освіти; – виявлення та усунення бар'єрів освітнього середовища, які сприяють регресу в розвитку здобувача освіти

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

	(відкату в розвитку).
Організаційно-освітня	– погодження з педагогом форм спільного викладання, видів завдань, використовуваних засобів та методів під час навчального заняття; – асистує учителю/вихователю під час навчального заняття; – підготовка засобів навчання до навчального заняття; –запобігання і вчасне виявлення різних видів булінгу; – супровід здобувача освіти до ресурсної кімнати.
Розвивально-спонукальна	– залучення здобувача освіти до різних видів навчальної діяльності; – мотивування здобувача освіти до пізнавальної активності, дотримання режиму роботи школи та праці під час заняття; – проведення корекційно-розвиткових занять.
Консультативна	– надання консультацій іншим членам команди психолого-педагогічного супроводу, батькам здобувача, учителям; – отримання рекомендацій щодо виконання посадових обов’язків; – інформування членів команди психолого-педагогічного супроводу, батьків здобувача про досягнення здобувача освіти, виявлені перешкоди в реалізації індивідуального плану розвитку, освітні потреби на даному етапі навчального процесу.
Ресурсна	– адаптація засобів навчання та навчальних матеріалів;

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

	– виявлення, продукування, залучення та застосування ресурсів, необхідних в освітньому процесі; – підготовка індивідуальних завдань; – ведення щоденника спостережень за здобувачем з особливими освітніми потребами та іншої документації; – допомога у створенні індивідуального портфоліо здобувача освіти; – самоосвіта та участь в освітніх заходах з підвищення інклюзивної компетентності.
Рефлексивна	– усвідомлення себе як фахівця інклюзивного навчання, члена команди психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти; – виявлення та коригування власного ціннісного ставлення до професійної діяльності; – аналіз рівня власної професійної компетентності; – зіставлення власних завдань, діяльності та отриманих результатів; – оцінка свого внеску в результат роботи команди психолого-педагогічного супроводу – визначення власної потреби у підвищенні кваліфікації.

Отже, асистент учителя/вихователя надає психолого-педагогічні послуги та здійснює відповідний супровід, який забезпечує «комплексну систему заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку» [6].

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

Необхідно зазначити, що усі функції, які стосуються безпосередньо здобувача із ООП, реалізовуються асистентом учителя/вихователя у контексті командної роботи, особливо за умови добре налагодженої співпраці з учителем/вихователем та батьками. Отже, здійснюється психолого-педагогічний супровід здобувача із ООП. На різних етапах впровадження інклюзії в освіту України змінювалися як умови роботи, так і зміст і завдання асистента учителя/вихователя. Так, під час переходу освітнього процесу в дистанційний формат внаслідок пандемії та повномасштабного вторгнення в Україну російської федерації постало питання доцільності роботи асистента учителя/вихователя, яке було не врегульоване на законодавчому рівні, і засновники закладів освіти інтерпретували діючу нормативно-правову базу на користь економії коштів та звільняли або ж відправляли у неоплачувану відпустку чи простій цих фахівців. Нині це питання вже унормоване і Міністерство освіти та науки України напередодні нового навчального року надало відповідні рекомендації щодо змісту роботи асистента учителя/вихователя під час дистанційного навчання. Відповідно з'явилися додаткові функції та напрями роботи асистента учителя/вихователя:

– «організація спільно з учителем/ями освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання;

– забезпечення навчання учня з особливими освітніми потребами, у тому числі за потреби здійснення в межах свого педагогічного навантаження індивідуального підключення поза

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

часом уроку, який здійснюється онлайн, та надання додаткових пояснень, виконання разом із здобувачем освіти домашніх завдань, які були йому не зрозумілі;

– надання додаткових пояснень здобувачу освіти щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн-кімнаті, забезпечення перевірки виконання таких завдань;

– координація дистанційного навчання з батьками (іншими законними представниками) здобувача освіти, у тому числі завчасне попередження про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;

– здійснення підготовки матеріалів для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, консультування батьків щодо їх використання;

– забезпечення індивідуалізації технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, зокрема обрання відповідних інструментів, консультування батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами;

– асистування учителю під час проведення дистанційних занять (допомога під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, приєднання до будь-якої пари/групи у будь-який момент, надання допомоги та виправлення помилок, слідкуванням за підняттям рук учнів, вмикання та вимикання мікрофонів, показ презентацій та відео, слідкування за чатом та надання відповіді на запитання учнів й батьків, які виникають під час заняття);

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

– асистування учителю під час роботи з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, надання додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, в тому числі у зв'язку з перебуванням за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутністю доступу до онлайн-занять, наявністю психологічної травми;

– надання учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендацій щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини» та ін. [5].

Отже, завдяки введенню посади асистента вдається врахувати індивідуальні освітні потреби здобувача освіти, адже саме така ідея лежить в основі інклюзивної освіти. Аналіз функціональних вимог до асистента учителя/вихователя та змісту його діяльності дає підстави визначити фактори, які впливають на якість роботи: рівень загальної професійної підготовки, сформованість інклюзивної компетентності та професійної мотивації, умови праці, рівень організаційної культури закладу освіти тощо.

Оскільки асистент учителя/ иховател я виконує важливу роль у реалізації інклюзивного підходу в організації освітнього середовища та процесу навчання, постає потреба у здійсненні періодичного аналізу умов його праці, виявленні та усуненні перешкод, стресових факторів, які негативно впливають на реалізацію асистентом власних функцій, що знижує якість і результат інклюзивного навчання, перешкоджає формуванню та

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

реалізації інклюзивної компетентності. Тут важливо зазначити, що під «інклюзивною компетентністю» ми розуміємо психолого-педагогічну, корекційну й адаптаційну готовність (світоглядно-теоретична підготовка) та здатність (сформованість мотивації, умінь, навичок і наявність практичного досвіду) реалізовувати освітній процес у колективі здобувачів освіти, серед яких є ті, хто має ООП [8, с. 275]. Важливе місце в інклюзивній компетентності посідає ресурсний аспект, що є здатністю фахівця виявляти, продукувати, залучати та застосовувати ресурси, необхідні для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища. Водночас «виявляти» передбачає уміння діагностувати рівень та обсяг задіяних і потенційних ресурсів; «продукувати» – здатність самостійно та командно виготовляти ресурси (вироблення демонстративних чи ілюстративних засобів; укладання нової навчальної програми, посібника; застосування інноваційних форм та методів в едукаційному процесі тощо); «залучати» – віднаходити необхідні ресурси та засоби їх використання; «застосовувати» – уміти користуватися різноманітними ресурсами, їх поєднувати, добувати з них необхідні корисні властивості [9, с. 141].

Згідно з визначенням ЮНІСЕФ (UNICEF), «стрес – це відчуття тиску, пригніченості або неспроможності впоратися із проблемою» [11]. На відміну від еустресу (внаслідок якого підвищується функціональний резерв організму, відбувається його адаптація до стресового фактору), довготривалий стрес знижує якість життя, адже має негативний вплив на настрій, стосунки,

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

фізичне та психологічне самопочуття, що призводить до патологічних змін в організмі та якісного виконання професійних обов'язків.

Результати дослідження. З метою визначення найбільш стресових факторів у роботі асистентів учителів/вихователів, які власне знижують ефективність виконання професійних обов'язків, нами було проведено опитування асистентів учителя/вихователя у рамках підготовки до Всеукраїнської міждисциплінарної конференції «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат», яка відбулась на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (23–24 квітня 2023 р.). Отримані результати представлено під час пленарного засідання.

Мета опитування: виявлення стресогенних факторів у роботі асистентів учителів/вихователів, які знижують ефективність виконання ними професійних обов'язків.

Участь в опитуванні взяли асистенти учителя/вихователя з усіх областей України, крім тимчасово окупованих територій та тих, де ведуться активні бойові дії. Профіль респондентів: загальна кількість – 102 особи, з яких 96 осіб – жіночої статі (94,1 %) та 6 (5,9 %) – чоловічої, що є відображенням тенденції до фемінізації складу педагогічних колективів закладів освіти. Ідентичні дані ми отримали і щодо з'ясування типів закладів освіти, в яких працюють респонденти: 96 (94,1 %) асистентів учителів (заклад загальної середньої освіти) та 6 (5,9 %) асистентів вихователів (заклад дошкільної освіти). При визначенні віку опитаних

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

респондентів було отримано такі результати: 8–25 років – 15 осіб (14,7 %); 25–35 років – 26 осіб (25,5 %); 35–45 років – 28 осіб (27,5 %); 45–55 років – 19 осіб (18,6 %); 55–65 років – 11 осіб (10, 8 %); понад 65 років – 3 особи (2,9 %). Віковий показник свідчить, що більшість респондентів – це особи 25–45 років.

Відрадно, що 85 опитаних (84,2 %) відповіли, що вони ухвалили рішення про працевлаштування асистентом учителя/вихователя з огляду на різні обставини, а не через те, що вони виховують дитину із порушенням у розвитку. Натомість 16 осіб (15,8 %) зізналися, що стали асистентами учителів/вихователів у тих групах/класах, де навчаються їхні діти з ООП, з яких 9 осіб повідомили про вимушеність такого кроку.

Щодо стажу роботи на посаді асистента учителя/вихователя, то варіант до 1 року обрав 21 респондент (20,6 %), від 1 до 2 років – 33 (32,4 %), від 3 до 4 років – 28 (27,5 %), від 4 до 5 років – 14 (13,7 %), більше 5 років – 6 (5,9 %).

Оскільки посада асистента учителя/вихователя є педагогічною, то опитування передбачало також з’ясування питання щодо наявної у респондентів освіти. Так, 31 особа (30,4 %) відповіла, що має освіту за фахом учителя/ки закладу загальної середньої освіти; 27 (26,5 %) – учителя/ки початкової освіти; 12 (11,8 %) – практичного/ної прихолога/ині; 9 (8,8 %) – вихователя/ки закладу дошкільної освіти; 7 осіб (6,9 %) зазначили, що мають незавершену вищу педагогічну освіту (статус студента/ки); 4 (3,9 %) – фахівці/чині корекційної педагогіки; 3 (2,9 %) – соціального/ої педагога/ині. Також респонденти мали змогу

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

вписати власний варіант відповіді на це питання і серед них по 1 відповіді (1 %): учителька початкових класів, практичний психолог, психолог, музичний коледж, вища освіта, спеціаліст, викладач мистецьких дисциплін, вихователь групи продовженого дня, вчитель етики, естетики, музичної та художньої культури. Надані респондентами варіанти свідчать або про неуважність під час проходження опитування, або про те, що вони не володіють об'єктивною інформацією щодо здобутої ними освіти.

Крім раніше визначених послуг психолого-педагогічного супроводу, асистент учителя/вихователя може також надавати і корекційно-розвиткові послуги, в які входить «комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення» [6]. До корекційно-розвиткових занять для здобувачів із ООП належать: ритміка, розвиток мовлення, лікувальна фізкультура, соціально-побутове орієнтування, корекція розвитку, орієнтування у просторі, розвиток слухового, зорового, тактильного сприймання мовлення та формування вимови, корекція зору, корекція та розвиток психофізичних функцій, використання елементів: кінезіотерапії, анімалотерапії (іпо-, каніс-, феліно-, орніто-), арт-терапії (ізо-, драмо-, казко-, музико-, кіно-, піско-, ігро-, мульт-, фото-, кольоро-, пластилінової, танцювальної терапії, психогімнастики), працетерапії, ерготерапії, ароматерапії, Монтессорі-терапії тощо, логоритміка та ін. [3].

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

Зауважимо, що більшість здобувачів із ООП потребують корекційно-розвиткових послуг, тоді як в інклюзивно-ресурсних центрах бракує фахівців, які б могли задовольнити запит, тому постає потреба у з'ясуванні факту надання таких послуг асистентами учителів/вихователів.

Так, під час опитування зі 102 респондентів лише 33 (32,4 %) відповіли ствердно, решта – 69 (67,6 %) – обрали відповідь про те, що не надають таких послуг. Серед причин ненадання корекційно-розвиткових послуг зазначали: відсутність практичних і методичних матеріалів, несформованість відповідної компетентності, відсутність фінансування.

Нині на ринку освітніх послуг з підвищення кваліфікації є чимало пропозицій щодо формування інклюзивної компетентності. Водночас, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.09.2019 р. № 800, кожен педагогічний працівник самостійно може обирати форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Суб'єктами може бути: заклад освіти (його структурний підрозділ), наукова установа, інша юридична чи фізична особа, у тому числі фізична особа-підприємець, що провадить освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників [1]. У контексті проведеного опитування ми дізнались, яким формам підвищення кваліфікації надають перевагу респонденти. Так, 66 (64 %) осіб зазначили, що брали участь у спеціально організованих курсах для асистентів

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

учителів/вихователів; 60 (58,8 %) – у різних заходах з підвищення кваліфікації, що стосуються загальної тематики інклюзивної освіти; тоді як 7 (6,9 %) – не брали участі в жодних заходах щодо формування інклюзивної компетентності. Розподіл типів заходів з формування та підвищення інклюзивної компетентності, у яких взяли участь опитані асистенти учителів/вихователів є таким: вебінари (80 (78,4 %)), практичні семінари (51 (50 %)), тренінги (45 (44,1 %)), відкриті лекторії/гостьові лекції (19 (18,6)) і по 1 відповіді отримали конференція, освітній марафон, круглий стіл, онлайн-зустріч із експертом. Частина респондентів брала участь у різних типах заходів. Нам було важливо з'ясувати в контексті питання про підвищення кваліфікації, чи задоволені респонденти результатами участі у таких заходах, чи дають змогу їм отримані знання, уміння та навички почуватися впевнено на посаді асистента/тки учителя/вихователя і якісно виконувати свої обов'язки. Відповідь «так, цілком» обрало 36 осіб (35,3 %), «скоріше так, ніж ні» – 46 (45,1 %) і «ні, не задовольняють» – 20 (19,6 %).

Важливим блоком опитування було визначення проблем і перешкод у якісному виконанні посадових обов'язків асистентами учителів/вихователів. Акцентуємо увагу на окремих відповідях, які, на думку опитаних осіб, мають найбільш вагомий вплив на їхню роботу. Так, 74 респонденти (72,5 %) вказали на фінансовий чинник – низьку заробітну плату асистента вчителя, що не мотивує до праці та якісного виконання своїх обов'язків. Водночас 54 особи (52,9 %) зазначили, що перешкодою є надмірна

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

бюрократизація в роботі, зокрема, що стосується ведення великої кількості документації, яка не впливає на якість освітнього процесу, але потребує часу для її заповнення. Зауважимо, що сьогодні немає чітко нормованого переліку документації, який має вести асистент вчителя/вихователя. Наступна причина, що зумовлює певні труднощі у роботі – відсутність практичних матеріалів щодо організації освітнього процесу, зокрема, на неї вказали 52 особи (51 %). Трохи менше половини респондентів обрали варіанти: «відсутність методичних матеріалів щодо роботи з дітьми з різними освітніми труднощами» (47 осіб (46,1 %)); «зобов'язання асистента вчителя/вихователя самостійно укладати індивідуальну програму розвитку здобувача з ООП» (46 осіб (45,1 %)); «формальність роботи команди психолого-педагогічного супроводу, відсутність взаємодії усіх учасників)» (41 (40,2 %)). Зважаючи на те, що асистент вчителя/вихователя найбільше часу проводить із вчителем/вихователем, важливим є налагодження між ними співробітництва, але на практиці спостерігаємо дещо іншу картину. Зокрема, 36 респондентів (35,3 %) зазначили, що часто педагоги не сприймають та не розуміють ролі асистента вчителя у класі чи асистента вихователя у групі; 25 осіб (24,5 %) вказали, що спостерігають неузгодженість дій вчителя/вихователя та його асистента. Важливою є також взаємодія між закладом освіти та інклюзивно-ресурсним центром, де працюють фахівці, які можуть надати рекомендації, поради педагогам закладів загальної середньої освіти щодо організації інклюзивного середовища. Проте

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

17 респондентів (16,7 %) вказали, що такої взаємодії немає. Зважаючи на те, що батьки здобувача з ООП є членами команди супроводу, то співпраця має бути налагоджена й з ними. Водночас 12 опитаних осіб (11,8 %) відповіли, що потребують більш якісної співпраці, адже часто батьки не хочуть йти на контакт та брати активну участь у навчанні своєї дитини. Хоча інклюзивна освіта не є чимось новим для нашого суспільства, все ж залишається частина осіб, які негативно ставляться до цього процесу. Тому є противниками того, що їхні діти навчатимуться в одному класі з дитиною з ООП, що може бути зумовлено стереотипним ставленням до цієї категорії осіб. Це у свою чергу теж є перешкодою у впровадженні інклюзивної освіти, на що вказали 8 респондентів (7,8 %). На наш погляд, виявлені проблеми взаємопов'язані та часто зумовлюють одна одну, як, наприклад, низька заробітна плата може бути причиною формального ставлення до своїх обов'язків зі сторони педагогів тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене опитування дає змогу зробити такі узагальнення:

– методичний супровід асистентської роботи залишається на низькому рівні, асистенти скаржаться на нестачу методичних рекомендацій і розробок, практичних посібників тощо щодо питань індивідуального супроводу здобувачів з ООП;

– ринок освітніх послуг з формування та підвищення рівня інклюзивної компетентності не завжди відповідає очікуванням і запитам асистентів учителів/вихователів. Більшість педагогів, обираючи тип заходу, в якому братимуть участь, зважають не на

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

його зміст і досвід експертів, а на вартість і можливість отримати сертифікат, який підтверджує їх участь у підвищенні кваліфікації на інклюзивну тематику;

– нормативно-правова база, яка регламентує питання надання корекційних послуг і визначає посадові обов'язки асистента вчителя/вихователя потребує удосконалення та більш чіткого формулювання;

– актуальною проблемою залишається бюрократизація освітнього процесу, що вимагає від педагогів додаткового часу, проте не має істотного впливу на якість роботи зі здобувачами;

– часто на практиці спостерігається формальне ставлення до своїх посадових обов'язків зі сторони членів команди психолого-педагогічного супроводу, що серед іншого може бути зумовлено низьким рівнем заробітної плати працівників освітньої сфери, нерозумінням ролі кожного члена команди, в тому числі асистента вчителя/вихователя у впровадженні інклюзивної освіти, та загалом ідей інклюзії у суспільстві;

– підготовка майбутніх педагогів до виконання обов'язків асистента учителя/вихователя має передбачати достатню кількість навчальних кредитів не лише щодо загальних питань інклюзивної освіти, а й безпосередньо роботи асистента як члена команди психолого-педагогічного супроводу, спільного викладання, документоведення та ін.;

– існує потреба у практичному супроводі педагогів і керівників закладів освіти у розв'язанні конкретних проблем і спірних ситуацій, які пов'язані з інклюзивною освітою. Адже

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

наразі в освітній сфері між різними інституціями (органами освіти та закладами освіти) переважає контрольний підхід, а не принцип партнерства.

За результатами проведеного опитування було укладено резолюцію, яку прийнято учасниками ІІІ Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат», яка відбулась на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 23–24 квітня 2023 р. Зміст документа розміщено у збірнику матеріалів конференції (http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/29560), він містить основні положення нашого дослідження та сформовані на їх основні рекомендації, які спрямовувались відповідним інституціям для ознайомлення. Це має забезпечити якісну міжвідомчу співпрацю в подоланні викликів, які стоять на заваді впровадження інклюзивної освіти в Україні.

На наш погляд, перспективним напрямом дослідження є вивчення кращих взірців зарубіжного досвіду щодо заявленої у статті проблеми з можливістю його подальшої адаптації та впровадження в національну освітню систему, удосконалення нормативно-правової бази.

ЛІТЕРАТУРА

Стаття та будь-який пов’язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 вересня 2019 р. № 800. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text

2. Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000

3. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#n8

4. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 8 червня 2018 р. № 609. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/ (дата звернення: 14.12.2023).

5. Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами лист Міністерства освіти і науки України у 2022/2023 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 06 вересня 2022 р. № 1/10258-22. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu

6. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

7. Статистичні дані (Інклюзивне навчання). *Міністерство освіти і науки України.* Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani

8. Удич, З.І. (2019). Інклюзивна складова професійної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти. *Матеріали Міжнародного*

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

форуму управлінської діяльності «Парадигмальна модель керівника сфери освіти у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Тернопіль, 18–19 травня 2019 р.) (с. 273–278). Тернопіль : КРОК. Режим дступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/15684

9. Удич, З.І. (2019). Ресурсна складова інклюзивної компетентності педагогічного працівника загальноосвітнього закладу. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки, LXXXVIII,* 137–143. Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13493

10. Шульга, І.М. (2020). The Implementation of Inclusive Education: International Experience and Challenges for Ukraine. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції» (м. Тернопіль, 10–11 вересня 2020 р.)* (с. 105–107). Тернопіль : ТНПУ.

11. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2020 р. № 1/9-495. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo_

12. What is stress? *UNICEF.* Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine

REFERENCES

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» vid 21 veresnia 2019 r. No. 800 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some Issues of Professional Development of Pedagogical and Scientific-Pedagogical Workers» from September 21 2019, No. 800]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text [in Ukrainian].

2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia pereliku posad pedahohichnykh ta naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» vid 14 chervnia

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

2000 r. No. 963 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Procedure and Conditions for Granting Subventions from the State Budget to Local Budgets for Providing State Support to Persons with Special Educational Needs» from February 14 2017 No. 963]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#n8 [in Ukrainian].

3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzhetam na nadannia derzhavnoi pidtrymky osobam z osoblyvymy osvitnimy potrebamy» vid 14 liutoho 2017 r. № 88 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Procedure and Conditions for Granting Subventions from the State Budget to Local Budgets for Providing State Support to Persons with Special Educational Needs» from February 14 2017 No. 88]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#n8 [in Ukrainian].

4. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia prymirnoho polozhennia pro komandu psykholoho-pedahohichnoho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladi zahalnoi serednoi ta doshkilnoi osvity» vid 8 chervnia 2018 r. No. 609 [«On Approval of the Model Regulation on the Team of Psychological and Pedagogical Support of a Child with Special Educational Needs in a General Secondary and Preschool Education Institution» from June 8 2018 No. 609]. Retrieved from https://mon.gov.ua/ua/npa/ [in Ukrainian].

5. Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy lyst ministerstva osvity i nauky Ukrainy u 2022/2023 navchalnomu rotsi» vid 06 veresnia 2022 r. No. 1/10258-22 [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On the Organisation of the Educational Process of Children With Special Educational Needs: in the academic year 2022/2023» from September 06 2022 No. 1/10258-22]. Retrieved from https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu [in Ukrainian].

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

6. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII [Law of Ukraine «On education» from September 5 2017 No. 2145-VIII]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 [in Ukrainian].

7. Statystychni dani (Inkliuzyvne navchannia). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy* [Statistical Data (Inclusive Education). *Ministry of Education and Science of Ukraine*]. Retrieved from https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani [in Ukrainian].

8. Udych, Z.I. (2019). Inkliuzyvna skladova profesiinoi kompetentnosti kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity [An inclusive component of the professional competence of the head of a general secondary education institution]. *Paradyhmalna model kerivnyka sfery osvity u konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv – The Paradigmatic Model of the Head of the Education Sector in the Context of European Integration Processes:* Materials of the International Forum of Management Activity (pp. 273–278). Ternopil. Retrieved from http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/15684 [in Ukrainian].

9. Udych, Z.I. (2019). Resursna skladova inklyuzyvnoyi kompetentnosti pedahohichnoho pracivnyka zahalnoosvitnoho zakladu [Resource Component of Teacher'Inclusive Competence in the General Education Institution]. *Pedahohichni nauky*. *Pedahohichni nauky – Collection of Scientific Papers. Pedagogical Sciences, LXXXVIII*, 137–143. Kherson: Vydavnytstvo KhDU. Retrieved from http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13493/ [in Ukrainian].

10. Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Shchodo orhanizatsii navchannia osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2020/2021 navchalnomu rotsi» vid 31 serpnia 2020 r. No. 1/9-495 [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On the Organisation of Education of Persons with Special Educational Needs in General Secondary Education Institutions in the 2020/2021 academic year» from August 31 2020 No. 1/9-495]. Retrieved from https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo [in Ukrainian].

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

eISSN 3083-7642, ISSN 2312-2781; DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v113i1.166; дата публікації: 2024/03/30; дата прийняття до друку: 2024-03-20; дата надходження до редакції: 2024-02-28

11. Shulha, I.M. (2020). The Implementation of Inclusive Education: International Experience and Challenges for Ukraine. *Suchasni stratehii gendernoi osvity v umovakh yevrointehratsii – Modern Strategies of Gender Education in the Context of European Integration:* Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 105–107). Ternopil: TNPU. [in English].

12. What is stress? *UNICEF.* Retrieved from https://www.unicef.org/ukraine [in English].

УДК 376. 004:373

Валентина Іщук,
аспірант відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
valentinka70@ukr.net

Valentina Ischuk,
graduate student of
department of education for children with mentale impairments
valentinka70@ukr.net

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України м. Київ, Україна, вул. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Institute of Special Pedagogy and Psychology named Mykola Yarmachenko of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 9 Berlinsky st., Kyiv, 04060, Ukraine

СТРУКТУРА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

STRUCTURE OF THE EDUCATION QUALITY MANAGEMENT SYSTEM IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).